

Hengegras *Arctophila fulva*

Rødlistet art

Hengegras har to kjente norske forekomster i Kautokeinovassdraget i Finnmark. Arten vokser i grunt vann og sumper. Den ene av forekomstene ligger svært utsatt til, den andre er ikke tilstrekkelig dokumentert. Arten er meget sårbar i Norge.

Status
Kategori kritisk truet (CR) i Norsk rødliste for arter 2010.

Utbredelse av hengegras.

faktaark

Kjennetegn

Hengegras er et storvokst, grovt gras. Stråene kan bli opptil 140 cm lange. Planten har en grov, krypende jordstengel som greiner seg og gir tette bestander. Vegetative skudd er meget karakteristiske. De er stivt opprette og med tettstilte blad i to rekker. Toppen er oftest gulbrun eller gylden og åpen med hengende grener, hver med mange småaks på de ytre delene. Småaksene er flerblomstrete og minner noe om rapp, men med butte agner (småaksblad) uten kjøl. Hengegras er karakteristisk og vanskelig å forveksle med andre norske gras.

Utbredelse

Hengegras ble først funnet i Norge i 1980 på en lokalitet i Kautokeino kirkested, ved ei bakevje kalt Gorovuohppi i Kautokeinoelva. Senere er arten bare angitt fra en annen lokalitet, ved sørenden av Ladnatjavri noe lengre nede i Kautokeinovassdraget. Arten er ikke samlet og dokumentert derfra, men funnopplysningene er pålitelige. Arten kan ha flere forekomster langs vassdraget, men omfattende søk har ikke resultert i nye funn. Hengegras er i hovedsak en arktisk sirkumpolar art, men den er meget sjelden på fastlandet i Nord-Europa vest for Kvitsjøen. Den er kjent fra tre vidt atskilte områder: ett ved Ponoj på østsida av Kolahalvøya, ett som en tidligere stor gruppe forekomster langs Torniojoki langs grensa mellom Sverige og Finland og langs kysten innerst i Bottenvika, og ett i Kautokeino. Arten er vanlig på Svalbard og Bjørnøya, men mangler fra størstedelen av Grønland. Plantene i de tre forekomstgruppene i Norden og på Kolahalvøya synes å skille seg noe morfologisk, og de kan ha ulike opphav. Det oppdelte mønsteret kan tolkes på to vis: enten som rester etter en tidligere, mer sammenhengende utbredelse, eller som resultater av flere mer

eller mindre tilfeldige etableringer med påfølgende lokal spredning.

Biologi

Hengegras vokser i sumper i ferskvann eller (i Arktis og ved Bottenvika) i svakt brakt vann. Hengegras blomstrer ganske sent i sesongen, i juli. Verken frøplanter eller levedyktige frø ble funnet da flere bestander i Bottenvika ble studert. Den genetiske variasjonen er derimot ganske høy, noe som indikerer at seksuell reproduksjon har vært av betydning tidligere. I Norge er også den lokale formeringen trolig hovedsakelig med utløpere som lett rives av fra morplanten ved flom og forstyrrelse, og som lett rotslår seg. Arten kan danne store, nesten rene bestander i vannsamlinger og er trolig den mest utbredte og dominerende av alle planter i arktiske våtmarker, men de kjente forekomstene i Norge er små og synes ikke å være gamle. Populasjonen i Kautokeino kirkested skyldes trolig en mer eller mindre tilfeldig etablering fra fuglespredning av frø eller biter av jordstengler i relativt ny tid. Fra hvor er uvisst ettersom plantene i Kautokeino skiller seg markert fra de ved Torniojoki og Bottenvika og

Hengegras ved Gåruvuoppi like ved Kautokeino.

også fra de arktiske på Bjørnøya og Spitsbergen.

Bestandsstatus

Hengegras vurderes som kritisk truet (CR) fordi bestanden er estimert til å være mindre enn 50 reproduserende individer, kanskje storparten av disse klonale fra ett morindivid. I verste fall er det kun ett genetisk individ per lokalitet. Den eneste sikkert lokaliserte forekomsten ved Gorovuohppi er kontinuerlig utsatt for utslipp fra bebyggelsen i Kautokeino og har tidvis siden den ble funnet i 1980 vært nesten utryddet. Den består av noen få kolonier (mindre enn ti). Forekomsten ble befart i 1984 og funnet å være skrøpelig etter sterk nedslamming ved utslipp fra bebyggelsen. Den ble gjenbefart i 1996 og hadde da tatt seg noe opp, med mange fertile strå. Befaring med båt i 2004 viste at hengegras hadde etablert seg i store deler av den vide bukta utenfor Gorovuohppi og hadde en solid forekomst med trolig over tusen fertile skudd. I 2009 var bestanden gått dramatisk tilbake igjen, og kun to små forekomster inne i

Gorovuohppi ble påvist.

Arten er i sterk tilbakegang i Sverige og Finland. Truslene mot arten er eutrofiering inkludert oksygenvinn, nedslamming og endringer av elvebredder.

Referanser

Alm, T., Elvebakk, A. & Mølster, L. 1982. Foreløpig rapport til Norges vassdragsvesen fra Universitetet i Tromsø. Tromsø Museums botaniske undersøkelser i reguleringsområdet ved Alta/Kautokeino-vassdraget sommeren 1982. Polarflokken 6: 90–114.

Arnesen, G., Westergaard, K. B. & Aalerud, C. Utarbeidet. Handlingsplan for karplanter antatt truet av Alta – Kautokeino utbyggingen. Masimjelt (CR), grårublomst (EN), finnmarksjonsokblomst (CR), kveinhavre (CR) og finntelg (CR). Fylkesmannen i Finnmark.

Elven, R. & Johansen, V. 1981. Hengegras - *Arctophila fulva* - ny for Norge. Blyttia 39: 27–31.

Elven, R. 1983. Slutten for hengegraset i Kautokeino? Polarflokken 7: 110–111.

Elven, R., Fremstad, E. & Pedersen, O. (red.) Under forberedelse. Maps of distribution of Norwegian vascular plants. IV. Eastern and northeastern plants.

Hultén, E. & Fries, M. 1986. Atlas of North European vascular plants north of the tropic of cancer. I-III. Koeltz Scientific Books, Königstein. 1172 s.

Kreivi, M., Rautiainen, P., Aspi, J. & Hyvarinen, M. 2005. Genetic structure and gene flow in an endangered perennial grass, *Arctophila fulva* var. *pendulina*. Conservation Genetics 6: 683–696.

Kålås, J. A., Viken, Å., Henriksen, S. & Skjelseth, S. (red.) 2010. Norsk rødliste for arter 2010. Artsdatabanken, Norge.

Lid, J. & Lid, D. T. 2005. Norsk flora, 7. utgåve ved Reidar Elven m. fl. Det norske samlaget, Oslo. 1230 s.

Traaen, T. m. fl. 1983. Basisundersøkelser i Alta-Kautokeinovassdraget 1980-1982. Hovedrapport. NIVA-Rapp. 0-80002-16: 1–117.